

формує у читача національну ідентичність, утверджує цінності свободи, гідності, любові до рідної землі. Така література має важливе значення в умовах сучасних викликів – зокрема війни, інформаційного тиску й культурної гібридності – і повинна бути пріоритетною у виховному процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мензатюк З. Таємниця козацької шаблі. Київ : Темпора, 2012. 208 с.
2. Ніколенко О. Формування національної ідентичності школярів засобами художньої літератури. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2018. № 1. С. 2–6.
3. Саган О. Формування національної ідентичності: соціокультурний та релігійний аспекти. Київ : Логос, 2015. 224 с.
4. Струк Д. Український козацький міф у літературі. Львів : Інститут українознавства, 2008. 176 с.
5. Черниш Н. *Українська мова як чинник національної ідентичності*. Сучасність. 2016. № 4. С. 35–39.

Наталія Костишин,
Тернопільський національний
педагогічний університет імені В. Гнатюка,
студентка II курсу
факультету філології і журналістики
Науковий керівник:
к. філол. н. **Мар'яна Любінецька**

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ МОТИВИ У ПОВІСТІ «ПОЗА МЕЖАМИ БОЛЮ» ОСИПА ТУРЯНСЬКОГО

Повість Осипа Турянського «Поза межами болю» – один із творів української літератури, що відображає трагічні події Першої світової війни. Автор, сам пройшовши крізь випробування війни та сербського полону, описує

не лише фізичні страждання, але й глибини психології героїв, котрі знаходяться у стані відчаю, проте відшукують сили боротися за власне життя. Як зауважив Сергій Ляшко, «на Заході цей твір здобув значно більшу популярність, ніж у рідній країні. Причини цього не обмежуються лише радянськими заборонами, цензурою та ідеологічними виключеннями. Осип Турянський творив у стилі західноєвропейської літератури ще в той час, коли екзистенційно-філософські течії лише починали формуватися» [3, с. 44].

Течія екзистенціалізму виникла після Першої світової війни, сформувалася в 30–40-ві роки, найбільшого розвитку досягла в 50–60-ті роки ХХ ст. Письменники екзистенціалізму прагнуть збагнути справжні причини трагічної невлаштованості людського життя. На перше місце вони висувують категорії абсурду буття, страху, відчаю, самотності, страждання, смерті. Екзистенціалісти сприймають трагічне як невід'ємну частину людського буття, яке має ірраціональний, всеохопний характер. Вони вважають, що існування людини в суспільстві відбувається в умовах абсурдного світу, де відсутня ясність та внутрішня гармонія [2, с. 219–220].

Осип Турянський у своєму творі осмислює події початку ХХ століття крізь призму поняття «злочину». Він показує, що людина та вся її культура стали жертвами суспільних процесів. У цьому контексті автор звертається до екзистенціалістських категорій: відчуження, вибору, вини та відповідальності. Війна, на його думку, стала результатом того, що одні люди втягнули мільйони інших у братовбивчу боротьбу, а ті, дозволили це зробити із собою [1, с. 95–96]. Подібно до ідей екзистенціалістів, герої повісті «Поза межами болю» протистоять існуючим соціальним і політичним ідеалам, визнаючи, що основною рушійною силою є прагнення до матеріальних благ, а людяність поступово відступає.

Однією з найважливіших особливостей відтворення образу війни у творі є акцент на екзистенційних вимірах буття людини. Осип Турянський зосереджується не стільки на військових подіях, скільки на психологічному стані

персонажів, змушених пережити невимовні страждання голоду, холоду, фізичних і моральних мук.

У описах Осипа Турянського війна постає не лише як безжальний прояв насильства, а як явище, що суперечить самій природі життя. Один із персонажів твору проклинає світ, де слабкий змушений загинути, аби сильніші могли вижити- цей протест виникає ще на початку повісті, коли товариш Бояні помирає, а його одяг використовують для багаття. Автор показує реальність як байдужу і несправедливу до людських страждань, що є наслідком дій самих людей. Герої твору - це прості люди, проте їхня доля змушує їх зіткнутися з обставинами, які виходять за межі звичного людського досвіду. Вони знають не лише про війну з її вибухами й втратами, а й про реальний жах бойових втрат, виснажливі штурми, справжню дружбу. Цей досвід- болісний, жорстокий, екзистенційний. Автор передає його з повною довірою, пишучи свою повість як спосіб вшанування пам'яті загиблих товаришів у таборі для військовополонених [3, с. 45].

Війна та нужденність змушують людей переживати найстрашніші випробування, які важко навіть уявити. Проте герої все ж знаходять у собі сили зберегти людяність, на відміну від тих, хто піддався жорстокості. У повісті згадуються випадки людоджерства серед сербських жовнірів, вбивства заради наживи, зради у подружжі. Але семеро персонажів все ж долають у собі нелюдське, незважаючи на голод, холод та повну ізоляцію. Зокрема, сам автор у критичний момент, коли у нього не залишилося їжі, ділить останній шматочок цукру між товаришами, торжествуючи над смертю та її спокусами. Сильний емоційний заряд відчувається у словах Добровського про те, що люди самі зробили вибір убивати. Ми бачимо відповідальність за власні вчинки, за зроблені моральні рішення. Але водночас у повісті показано й справжній героїзм самопожертви, що приходить після розкаяння та усвідомлення. Двоє з семи героїв готові пожертвувати своїм життям заради інших: один – у відчаї, інший – керуючись своєю внутрішньою шляхетністю. Це ще один важливий аспект, що розкриває глибину екзистенційного переживання у творі [3, с. 45–46].

Отже, у повісті «Поза межами болю» Осипа Турянського розкриваються екзистенційні мотиви, що описують кризу людського існування в умовах війни. Письменник показує відчуження героїв, які опиняються у стані ізоляції та втрати контакту зі звичним світом, змушуючи їх робити вибір між людяністю та жорстокістю. Війна постає як наслідок людських рішень, що підкреслює провину та відповідальність кожного за власні вчинки. Турянський зображує абсурдність буття, де смерть стає повсякденною реальністю, а світ виявляється байдужим до людських страждань. Тому повість не тільки відтворює жахіття війни, а й ставить філософські питання про сенс існування, моральний вибір та межі людяності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко Ю. Повість-поема Осипа Турянського «Поза межами болю» в контексті історичного регресизму: народження екзистенціалізму. *Література та культура Полісся. Серія : Філологічні науки*. Ніжин, 2018. Вип. 91. С. 93–106.
2. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. 2-ге вид., випр., допов. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 751 с.
3. Ляшко С. Екзистенційна рефлексія війни в повісті-поемі Осипа Турянського «Поза межами болю». *Матеріали конференцій МНЛ (12 липня 2024 р., м. Чернівці)*, С. 44–46.